

ESIALGNE LISAMEETMETE NIMEKIRI KLIIMAEESMÄRKIDE TÄITMISEKS

SEKTOR	LISAMEEDE (täiendav juba otsustatud või kavandatavatele meetmetele)	KHG VÄHENDAMISE POTENTSIAAL	SOTSIAAL-MAJANDUSLIK MÕJU	MÕJU ELURIKKUSELE	MÕJU KLIIMAMUUTUSTEGA KOHANEMISELE
ENERGEETIKA					
ELEKTRITOOTMINE	Taastuvelekter 120%				
SOOJAMAJANDUS	Kaugküttekatelde täiendav renoveerimine ja kütuse vahetus				
TRANSPORT					
Maanteetransport					
SUNDLIIKUMISTE JA TRANSPORTIVAJADUSTE VÄHENDAMINE	Maakasutuse suunamine üleriigilise planeeringu loomisel				
	Kodulähedased koolid (koolibussid, turvalised tänavad, laste iseseisev liikumine)				
	Ruumilise planeerimise ja liikuvuse integreerimine (arenduste asukohavalik)				
	Sõidujagamine (sõiduauto täituvuse tõstmine)				
	Arendaja kohustus teenuste ja säästva liikuvuse arendamiseks				
	Elamumajanduse ja liikuvuse regionaalne planeerimine				
	Teehoiukava viimine kooskõlla kliimaeesmärkidega, et see ei soodustaks autostumist				
	Ühistranspordi ja säästvate liikumisviiside kompenseerimine (erisoodustusmaks)				
	Ummikumaks Tallinnas ja Tartus	34 kt co2 ekv/a			
SÄÄSTVATE LIIKUMISVIISIDE KÄTTESAADAVUSE ARENDAMINE	Täiendavate ratta- ja jalgteede arendamine	25 kt co2 ekv/a			
	Täiendavate Tallinna trammiliinide rajamine	55 kt co2 ekv/a			
	Integreeritud taktipõhistele sõiduplaanidele üleminek raudteel koos taristumuudatustega				
	Talihooldus ratta- ja kõnniteedel				
	Kergliiklusvahendite parkimiskohtade arvu suurendamine (sh rongis ja bussis)				
	Ühistranspordiliinide ja graafikute vastavusse viimine liikumisvajadustega				
	Linnatänavate standardi rakendamiseks vajalik rahastus				
	Riigihangete tingimuste muutmine				
	Dünaamiline pileti hinnastamine nõudluse juhtimiseks				
	Ühissõidukiradade arvu suurendamine				
	Transpordiliikide ülene kuukaart soodsa hinnaga				
	Rattaliikleja tervisekindlustuse soodustus				
	ITS ja e-teenuste arendamine				
	Olemasoleva raudteetaristu kasutusele võtmine (nt linnaraudtee Tallinnas)				
	Roheline pilet, (willingness to pay) hinnastamine				
	Fleet süsteem kogukonna autodele				
	Ühistranspordiliikide ülene riiklik planeerimine ja ühendamine				
	Kaupade konsolideerimine ettevõtete vahel				
	Rohkem pargi ja sõida parklaid				
	Toetavad finantsmeetmed eraisikutele				
ENERGIATÕHUSAMATE SÕIDUKITE OSAKAALU SUURENDAMINE	Mootorsõidukimaksu kehtestamine	Vajab täpsustamist viimase eelnõu kontekstis			
	Kasutuspõhine automaks				
	Kasutatud sõidukite impordipiirangu kehtestamine				

	Raskeveokite läbisõidupõhise teekasutustasu kehtestamine				
	Tallinna ja Tartu taksode asendamine elektrisõidukitega	95 kt CO2 ekv/a			
	0-heitega tsoonide kehtestamine linnas	vajab täpsustamist mõjuhinnaüks			
	Veoautode teekasutustasu sõltuvusse heite osakaalust/automaks läbisõidupõhiseks				
	Viimase miili lahenduste laiem levik				
	Riigiettevõtete tellitavaks taksoteenuseks ainult 0-heitega sõidukid				
	Toetus taksode laadimiseks				
	Avalikul bussiveol busside suurus vastavaks reisijate arvule (CO2/reisija)				
	Kastirataste ostutoetuse jätkamine				
	KOV koolitransport/sotsiaaltransport säästlikum (toetused)				
	Suurem vastutus sõidukite heitmete rikkumisel (nt kütusefilter)				
	Teekasutuse tasu seotud sõitjate arvuga				
	Elektriauto toetus arvestaks mõju (vahetus)				
	Pikad ja tõhusad autorongid				
	0-heitega sõidukitele ülemineku toetus (nt vesinikule)				
VÄIKSEMA HEITEGA KÜTUSTE OSAKAALU SUURENDAMINE	Biokütuse (HVO) laiem kasutuselevõtt, aktsiisi langetamine/tanklatele müügikohustuse panemine	603 kt CO2 ekv/a			
	Biometaanu kasutamise soodustamine raskeveokites; bussides	28 kt CO2 ekv/a; 92kt CO2 ekv/a			
	Taristu arendus (elekter, vesinik, taastuvkütused, elektrivõrgu arendus, tuulepargid)				
	Eesti potentsiaal saada kütuste tootjaks (valida paar asja, millele keskenduda)				
	Tehnoloogilise arengu toetamine (nt sõidutee, mis suudab seal sõitvaid sõidukeid laadida)				
	EL ülene fossiilkütuste EL HKS piisavalt ambitsioonikaks, et täita Eesti kliimasihte				
	Avalik sektor suunata riigihangetega kasutama väiksema heitega kütuseid kohusutusena				
	Aktsiis arvestada energiasisalduse ja CO2 ekvivalendi baasil				
	KOV-ide toetusmeetmed kohaliku nõudluse tekkeks				
	MERENDUS	Riigisestest saarteühenduste viimine liigi nultheitmega laevadele+ kaldainfrastruktuur	20 kt CO2 ekv/a		
Sadamate kaitserajatiste ja rampide uuendamine kliimamuutustega kohanemiseks					Veetaseme muutused toovad kaasa kaitserajatiste uuendamiseks, et tagada ühenduskindlus.
Sadamate infrastruktuuri väljaarendamine vastavalt EL kliimapaketi nõuetele		laevad peavad saama ühendada ennast hetimete vähendamiseks kaldaelektrisüsteemi. Nõuded on kehtestatud kliimapaketis.			
Kliimasõbralike meretehnoloogiate ja laevade ümberehituse keskuse loomine ning meetmed seel toetamiseks.		Toetab laevanduse dekarboniseerimist ning rohetehnoloogiate eksporti.	Rohetehnoloogia eksport ja töökohad		
Veeteetasude jt tasude diferentseerimine laeva keskkonna jalajälje järgi		Väiksema jalajäljega laevade soodustamine.			
Rahvusvaheliste reisiparvlaevaliikluse kasvuhoonegaaside vähendamine		500 000 kt CO2 ekv/a			
Sadamate alternatiivkütuste taristu arendamine		Kliimapaketi nõue, toetamiseks laevanduse dekarboniseerimist.			
Just in time tehnoloogia arendamine (EMDE)		Laevade heitme vähendamise aluseks on laevade vastuvõtt sadamasse õigel ajal.			

	Merenduse kliimatehnoloogiate teadus ja arendustegevuse toetamine		Rohetehnoloogia teadus ja arendustegevus		
	Vabatahtlik keskne heitmete raporteerimise süsteem		Võimaldab tekitada konkurentiseelist, sest ka vähem võimekamatele ettevõtetele väärtusahelas on võimalik oma hetimeid mõõta ja jalajälge hinnata.		
HOONED					
	Kodumajapidamiste gaasiseadmete vahetus				
	Hoonete täiendav renoveerimine, sh ärihooned				
PÖLLUMAJANDUS					
Loomakasvatust	Loomade arvu stabiliseerimine				
	Täiendavate biogaasijaamade rajamine	15,75kt CO2 ekv/a			
	Rohumaapõhine pidamine- karjatamine				
	Söötade kvaliteet				
	Söödalisandid				
	Süsinikupöllumundus				
Maaharimine	Täpistäetamine				
	Üleminek orgaanilistele väetistele				
	Lubiväetiste kasutus				
	Maadevahetus (turvasmuldade viimine rohumaale alla?)				
	Pöllumahetuse võimalus				
	Märgalaviijelus				
	Tootmissuuna muutmise ühekordne toetus				
	Vähevijakate alade metsastamine, kusjuures metsastamine peaks olema kestliku toidusüsteemi heite vähendamiseks				
Kütuste kasutamine põllumajanduses	Üleminek alternatiivsetele kütustele				
JÄÄTMED JA RINGMAJANDUS					
Olmejäätmete ringlussevõtt					
Muude jäätmete ringlussevõtt					
Jäätmetekke vähendamine					
TÖÖSTUS JA MAAVARAD					
Põlevkiviõli tootmine	Tehnoloogiline sidumine				
Töötlev tööstus	Alternatiivsetele kütustele üleminek				
MAAKASUTUS					
Metsandus	Metsamajanduse suunamine, et suurendada C sidumist nt suurendada metsakasvatustööde tegemist sh metsauendus, hooldusraied				
	Raiemahu piiramine, arvestades, et vähendatud raie puhul väheneb süsiniku sidumine puittoodetes kui tootmise struktuur jääb samaks				
	Puidu keemiline väärimine				
	Istandike rajamine sh kiirekasvuliste puuliikidega				
	Pöllumajandusliku või LK väärtuseta maade metsastamine				

	Avalike ehitiste hanketingimustes puitehitiste eelistamine				
	Märgade metsade taastamine, kuivendusmõjude vähendamine turvasmuldadel				
	Kuivendusparadiigma uus mõtestamine, arvestades kohanemisivajadust.				
	Kuivendussüsteemide sulgemine turvasmuldadel paikneval metsamaal				
Turbatööstus	Turba kaevandusalade korrastamine (märjutamine, metsastamine, märgalaviiljelus) eelistades elurikkust toetavat korrastamist				
	Turba kaevandamisele lõpptähtaja seadmine, uute alade loastamise piiramine				
	Süsinikumaks, keskkonnatasude suurendamine				
	Eksporti asemel kohapealne väärindamine				
Maahõive	Maahõive prioriseerimine ja korrastamiskohustuse põhimõte				
	Linnade rohealade arendamine ja linnade tihendamine				
	Puutuhaga väetamise potentsiaal süsinikusidumise suurendamisel				

MUUD TOETAVAD MEETMED					
	Merekeskkonna elurikkuse taastamise meetmed			Aitab taastada elurikkust läbi kaitsealade loomise ja nende monitoorimise.	
	Merekeskkonna seire automatiseerimine ja keskkonnamõjude hindamise automatiseerimine.				Aitab teha paremaid mudeldamisi ja otsuseid merelistes tegevustes sh meretuuleenergia kasutuselevõtus.
	Reoveepuhastuse energiatõhususe edendamine				väiksem energiakulu ja KHG jalajälg
	Veekogude tervendamine			toimivad ja süsinikku siduvad ökosüsteemid	
	Vee säästlik kasutamine ja kriisivalmidus				toimetulek pööradega, alternatiivsed veeressursid
	Säästvate sademeveesüsteemide eelistamine				vähem uputusi ja üleujutusi + põuakindlus
	Üleujutusohu haldamine				maandatud riskid, kaitstud elanikkond, kliimakindel taristu
	Vee taaskasutuse eelistamine tööstus- ja heakorra tegevustes				puhta veeressursi säästmine